

На IX Міжнародному фестивалі анімаційних фільмів «Крок» було представлено близько 200 картин із 31 країни. Головна новина фестивалю — володарем Гран-прі став український режисер-дебютант Степан Коваль за пластиліновий фільм «Йшов трамвай №9». Він також отримав приз від гільдії кінознавців і кінокритиків Росії. Вітаємо Стьопу і зичимо «так тримати!»

Ще один «Крок»,

Олена Шупик

або Перемога української анімації

Народна мудрість стверджує: як човна назвеш, так він і попливе. Своему фестивалю, заснованому у 1989 році у Києві, аніматори дали ім'я «Крок», визначивши його долю — бути завжди в русі. Тоді ж був придуманий і дотепний девіз фестивалю — «Аніматори всіх країн — одушевляйтеся!». У 1991 році «Крок» відкрив свої «кордони» і, отримавши статус Міжнародного, «ступив» на корабель, і з того часу плаває водними просторами України і Росії. Нинішній IX «Крок» здійснив подорож з Петербурга до Москви, вельми пам'ятний маршрут.

Фестиваль на кораблі — це не лише відчуття загального дому людей, зайнятих однією справою, а й немов образ самої сучасної анімації, що опинилася в бурхливих хвилях існування між Сцільною тотальною комерціалізації культури і Харибдою збереження себе як «чистого» мистецтва. Нове візуальне мислення, проникнення комп'ютерних технологій в ігрове кіно та інші види екранного видовища (реклама, відео-кліпи) дали аніматорам широке поле для докладання сил. Але мода на анімаційний дизайн відкрила дорогу і численним дилетантам, настирливим і самовпевненим, котрі відтіснили справжніх професіоналів на периферію теле-відеобізнесу.

Як же знайти рівнодію між бізнесом і мистецтвом, налагодити контакт митців із глядачем? Ця проблема, що не вчора виникла, в умовах сьогоденних реалій набуває особливої гостроти. Вона і визначила концепцію фестивалю, структуру якого склали дві програ-

ми: фільми комерційні, замовні й авторська анімація. Хоч такий поділ дещо умовний і в багатьох викликав сумнів, але організаторів турбували передусім проблеми виживання анімаційного мистецтва, в складному, а часом і ворожому середовищі як виробничому, так і соціальному.

Ці проблеми і стали темою круглого столу «Анімація нового сторіччя — мистецтво, ремесло чи бізнес?», в якому взяли участь аніматори, критики, працівники телебачення.

Зіткнулися дві точки зору. Заступник директора Держфільмофонду Росії В. Дмитрієв говорив про те, що в останні роки світове анімаційне кіно досягло значних успіхів, отримало головні призи на престижних кінофорумах, а в недалекому майбутньому перемога анімації, що ґрунтується на новітніх технологіях, буде тотальною, приміром, стане можливим «оживлення» акторів минулого, популярних анімаційних персонажів. А вітчизняні художники, прихильники чистого мистецтва, продовжують залишатися в замкнутому колі, якомусь «гетто», створюючи авторське кіно, часом незрозуміле глядачам, займаючись кровозміщенням, повторенням один одного, створенням фільмів-мутантів.

У відповідь на цю сентенцію режисер О. Татарський із запалом вигукнув, що він краще помре в «гетто», ніж буде робити фільми, подібні до тих, що сьогодні заповнили екрани.

В результаті обговорення всі, зрештою, зійшлися на

тому, що час повернувся обличчям до ТВ, за рахунок якого анімація існує на 95 відсотків, а телевізійників закликали відкрити двері, тобто канали, для професіоналів.

Істина, звичайно, народжується не тільки в суперечках, а передусім у живій творчій практиці. Концепція фестивалю, в кінцевому підсумку, — це програма фільмів і самі учасники. Селекційна комісія виходила з того, щоб якомога повніше представити продукцію двох останніх років. Одна з переваг фестивалю — він щедро надав екран молоді. І це закономірно, адже в анімації відбувається процес зміни поколінь і молодим потрібна підтримка і розуміння.

І тут треба віддати належне учасникам фестивалю — вони жваво цікавилися творчістю одне одного, просиджуючи багато годин в душному залі замість того, щоб відпочивати на палубі під ласкавим серпневим

Хоч у фестивальній програмі ще зустрічалися картини, що претендували на роль таких собі «посланням людству», а, по суті, являли собою туманну псевдофілософію, переважна більшість була іншого ґатунку. Анімація дедалі активніше повертається обличчям до людини, до її долі, справжніх, а не вигаданих проблем. Журі помітило цю тенденцію і відзначило дипломами і призами такі стрічки, як «Тимун і нарвал» (реж. Н. Орлова, Росія), «Вторгнення» (реж. Ф. Маллой, Великобританія), «Гра у війну» (реж. Д. Анвін, Великобританія), «Ознаки розумного життя» (реж. Р. Саакянц, Вірменія), «Історія Сесарії» (реж. К. Ерно, Франція), «Від душі до серця» (реж. Х. Ечеверрі, Іспанія), «Незвичайні рижани» (реж. Р. Стієбра, Латвія), «Щасливий вік» (реж. А. Вельфонт, Бельгія). В анімації зміст надзвичайно тісно пов'язаний з художньою мовою. Не можна сказати, що в царині мови було багато проривів у нову якість, але не могло не порадувати багатство форм і виразних засобів, анімаційних технологій і технік. Тут і малюнок, і живопис, і перекладка, і гравірування на плівці, і жива дія, і комп'ютер та різноманітні поєднання усіх технік.

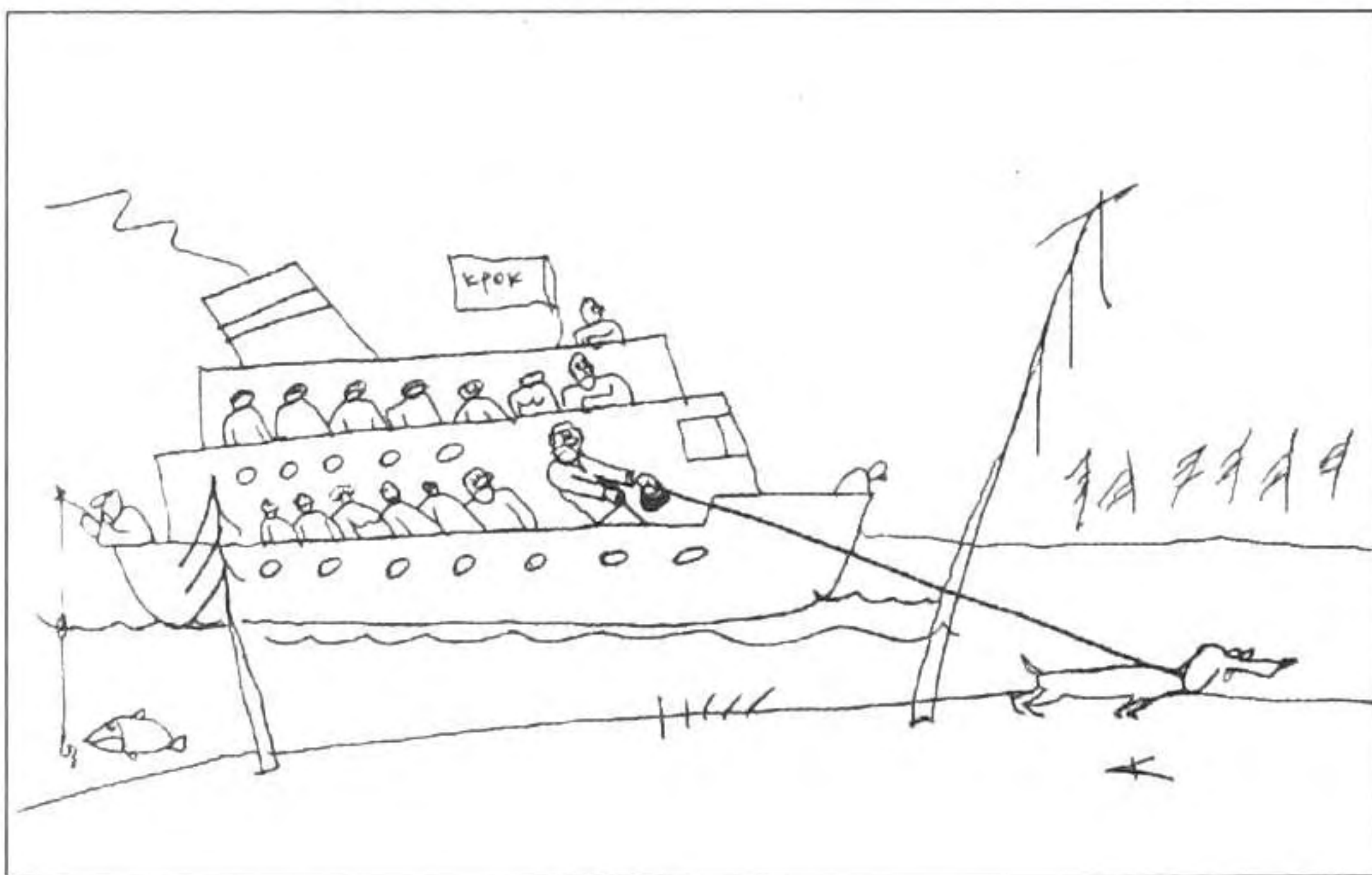
В анімацію повертається гумор. Похмура, часом апокаліптична інтонація поступається місцем жарту і посмішці. Свідчення тому — такі фільми, як «Черепашка» (реж. С. Амон, Бразилія), «Комашки» (реж. М. Алдашин, Росія), «Апельсин» (реж. С. Ушаков, США). А сміх — це найкоротший шлях до серця глядача, своєрідна психотерапія.

У силовому полі сучасних віянь перебуває й українська анімація, яка гідно представила нашу країну на фестивалі. Для багатьох вона стала відкриттям, адже давно вже не нагадувала про себе яскравими стрічками. І нарешті злет, та ще й який, — Гран-прі фестивалю! «Йшов трамвай №9» режисера-дебютанта С. Ковалю підкорив журі і всіх «кроківців» своєю невимушеністю, дотепністю, свіжим поглядом на повсякденне життя звичайних людей, точністю зображального вирішення. Саме обрана автором техніка пластиліну з її здатністю миттєво змінювати форму відкрила можливість показати, що відбувається в тісноті трамваю, де пасажери «злилися» в одну купу, як оселедці в бочці. Тут кожен займається своєю «справою»: той пліткує, той лізе в кишеню до сусіда, ті посварилися і вже кидають одне одному образливі слова. Тут «грає» кожна деталь, комічними «гегами» наповнено весь фільм.

Смішні, ексцентрично шаржовані персонажі з помітними і всім зрозумілими вадами і слабкостями — це ми самі і наше життя, що, подібно до старенького, хиткого трамваю, який у фінальних кадрах, наче розчиняється в повітрі, прямує в нікуди.

І ще один фільм-дебют справив гарне враження — «Одноразова вічність» М. Ілленка (художник Р. Адамович), в якій фарсово переосмислюється, пародіюється жанр народної думи з її урочистістю, драматизмом, спрямованістю у вічне.

Замахнулися на святе? А чому б і ні? Адже італійська опера або та ж «Енеїда» ставали не раз предметом пародії — і нічого, живі, здорові. Вічність, за автором,

■ Кадр з фільму «Йшов трамвай №9». Режисер Степан Коваль. «Анімафільм». 2002.

■ С.Коваль. Рисунок до бюлетеня «Посткротум'2002».

сонечком. Усі дивилися все, супроводжуючи доброзичливими оплесками кожний фільм.

«Крок», звичайно, не претендував на повну панораму світової анімації, це її певний зріз, що дає, проте, і можливість визначити деякі тенденції.

для кожного одноразова — це людське життя, що дається, як відомо, один раз. Крутиться земна куля, але на ній є точки опори — це полюси. Такими точками опори має бути для людини її праця. Якщо залишиться лише споглядальник, то на вічність можна не розраховувати. Думка серйозна, але доноситься з усмішкою, з легкою домішкою дивовижностей, «сюр-чика», що надає фільмові гостроти й привабливості. Стрічка О. Педана «Світла особистість» вже визнана кращим короткометражним фільмом МКФ «Молодість-2001» і призером фестивалю «Золотий витязь-2002» — об'ємна анімація, в якій персонажі — ви-микач і звичайні електричні лампочки. Виявляється, за допомогою таких оригінальних героїв теж можна розповісти про вічне кохання, якщо наділити їх душею... Предмети тут мають свій «голос» — ніжно-дзвінкий. Поетичність, особлива лірична атмосфера відрізняє цей твір.

Пейзаж української анімації на фестивальному тлі був би не повним, коли б не згадати, заглиблені у філософські проблеми людського буття стрічки М. Медвідь і С. Міндіна «Ку...», міні-фільми О. Гуньковського «Думай про головне», «Ми вас любимо», «Все тече, все змінюється», «Аргументи і факти». Наша мультиплікація «засвітилася» і в категорії рекламного фільму. Комп'ютерна анімація А. Сахалтуєва, О. Жукова, представила курсові роботи студентів з майстерні Є.Сивоконя Київського інституту театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого. Одна з них — симпатична стрічка «Зяблики та інші» А. Лавренишина навіть була відібрана до конкурсного показу.

У 90-ті наші аніматори переважно розробляли фольк-

лорний напрям, спираючись на традиції минулих років. Але сьогодні стало зрозумілим, що фольклорний вектор потребує трансформації.

Це вже відбувається, скажімо, у фільмі М. Ілленка, в якому фольклорні мотиви поєднуються з сучасним монтажним мисленням.

Без сумніву, народна творчість, національна класична література були, є і будуть джерелом тем, ідей і образів для анімаційного кіно. Але, щоб не опинитися в полоні архаїзації, потрібні і нові ідеї, і нові засоби художньої мови. Про те, що аніматори це усвідомлюють, свідчить фестивальна програма українських фільмів.

Окрасою фестивалю без сумніву стали ретроспективи членів журі — двічі оscarоносця канадського режисера Ф. Бака, володаря Національного Гран-прі в галузі аудіовізуальної творчості Ж. Пакруа (Франція), відомих режисерів Д. Мураками (Ірландія), І. Максимовича (Росія), композитора В. Храпачова (Україна). Загальний інтерес викликала ретроспектива фільмів незалежних аніматорів США, що супроводжувалася живою музикою.

Фестиваль — це ще й цікаві екскурсії, вечір знайомств, традиційний карнавал. І все це дійство під назвою «Крок-2002» закінчилося на прекрасній ноті — святкуванні 70-річного ювілею Президента фестивалю, видатного українського режисера Давида Черкаського.

На закінчення хотілося б подякувати оргкомітету і дирекції за чітку організацію роботи і дозвілля учасників. Гідно подиву, як у надзвичайно складних умовах, ціною неймовірних зусиль їм удається тримати «на плаву» фестиваль «Крок».

Кіно Східної Європи у Венеції

З Гансом Шлегелем розмовляє кореспондент «Кіно-Театру» Олена Новикова

— Цього року ви вперше добирали нові фільми для МКФ у Венеції.

— Я дуже радий, що в актуальних секціях уперше за тривалий час вдалося показати багато фільмів Східної Європи: 6 російських, серед них 2 дебюти — «Змій» А. Муратова та «Небо. Літак. Дівчина» Віри Сторожевої за сценарієм Р.Литвинової та нею самою в головній ролі, що нагадує її участь у фільмах К.Муратової. Шкода, що фільм «Чеховські мотиви» Кіри Муратової після включення в конкурс Московського кінофестивалю не зміг бути представленим у Венеції. А я впевнений, що тут він став би призером. Я також радий, що успішно пройшов перегляд стрічки А.Балабанова «Ріка».

— Чи виправдало журі ваші прогнози щодо відібраних вами фільмів?

— Так, два російські було відзначено журі: «Дім дурнів» А.Кончаловського — гран-прі журі; стрічка «Клоун» Ірини Єфтеєвої з Петербурга — головний приз у секції короткого метра — срібним венеціанським левом. Угорська анімація «Коханці піратів» — друге місце. Справді, фільмів Східної та Центральної Європи вперше було так багато в офіційних та актуальних

секціях. Маю надію, що наступного року й український кінематограф буде представлений у Венеції.

— Як сприймала фільми і рішення журі публіка?

— Звісно, дуже емоційно. Щодо головної нагороди — «Золотого лева» — в пресі виникли різні відгуки. Картина англійського режисера Пітера Маслена «Сестри Магдалени» розповідає про життя дівчат важкої долі (сиріток, збездічених, бездомних) під патронатом католицьких сестер у дуже жорстокому режимі. Висока оцінка журі начебто антиклерикального фільму викликала різкі виступи в пресі Ватикану. Кардинал Тоніні заявив, що фільм розповідає неправду про церкву і нагородження його шкодить іміджу фестивалю. А газета *La Repubblica*, навпаки, виступила на захист фільму, підкресливши сміливість директора фестивалю де Хальдена, який допустив «Сестер Магдалени» до участі в конкурсі.

— Маємо надію, що ця історія не буде мати негативних наслідків. Бажано, щоб ви могли продовжити вашу таку важливу для Східної Європи, для України роботу і щоб ваше бажання побачити на екрані *Palazzo di Cineta* українську картину збулося.